

GELİŞİM DÖNEMLERİ
PSIKOSEKSÜEL/RUHSAL(SİGMUND
FREUD)
PSIKOSOSYAL(ERİK H. ERİKSON)
BİLİŞSEL GELİŞİM(JEAN PIAGET)

GELİŞİM DÖNEMLERİ

- Her birey, doğumdan yetişkinliğe dek bu dönemleri geçirir. Dönemlere özgün davranışlar kimilerinde **belirgin**, kimilerinde **belirsiz** yaşanabilir.
- Bu dönemlerin, gerek **fiziksel büyüme, beceri kazanma, gerekse psikososyal gelişme** yönünden farklı özellikleri bulunmaktadır,
- Bu özelliklere uygun davranıp davranılmaması bireyin ruhsal durumunu etkiler,
- Uygun davranılmaması sonucu **bastırılan ve dengeleşen doyumlar**, kimi kez ileride **kompleks biçiminde** ya da **patolojiye dönüşmüş** olarak ortaya çıkabilir,

GELİŞİM DÖNEMLERİ TEORİLERİ

Yaş ve Gelişim Sırasına Göre;

□ Sigmund Freud(RUHSAL/PSİKOSEKSÜEL DÖNEM);

1. Oral-Bebeklik Dönemi(0-12 Ay),
2. Anal-Oyun Çağı Dönemi(2-3 Yaş),
3. Fallik-Okul Öncesi Dönemi(4-6-7Yaş),
4. Latans-Okul-Durgunluk Dönemi(8-10 Yaş),
5. Adölesan-Ergenlik-Delikanlılık Dönemi(11-19 Yaş),

□ Erik H.Erikson(PSİKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ),

1. Bebeklik(Oral-Duyusal) Dönem(0-18 Ay),
2. Çocukluk(Kas-Anal) Dönem(18 Ay-3 Yaş),
3. Lokomotor-Genital Dönem(3-5 Yaş),
4. Latans(Ergenlik Öncesi) Dönem(6-10),
5. Ergenlik Dönemi(11-19),
6. Gençlik(19-24),
7. Yetişkinlik ve Olgunluk(25-64 Yaş),
8. Yaşlılık Dönemi(65 ve Üstü Yaş),

□ Jean Piaget(BİLİŞSEL GELİŞİM DÖNEMLERİ),

- a. Duyusal-Motor Dönem(0-2 Yaş),
- b. İşlem Öncesi(Sembolik Düşünce) Dönem(18 Ay-3 Yaş),
- c. İşlem Öncesi(Sezgisel Düşünce) Dönem(3-7 Yaş),
- d. Somut İşlemsel Dönem(7-11 Yaş),
- e. Formel İşlemsel Dönem(12-18 Yaş),

RUHSAL/PSIKOSEKSÜEL GELİŞİM DÖNEMLERİ (SIGMUND FREUD)

1. Oral-Bebeklik Dönemi(0-12 Ay),
2. Anal-Oyun Çağı Dönemi(2-3 Yaş),
3. Fallik-Okul Öncesi Dönemi(4-6-7Yaş),
4. Latans-Okul-Durgunluk Dönemi(8-10 Yaş),
5. Adölesan-Ergenlik-Delikanlılık Dönemi(11-19 Yaş),

SIGMUND FREUD;

- ✓ **Psikanalitik kuramın**(Freud, Brever vb.) öncülerinden,
- ✓ Kişiliğin temelini yaklaşık **ilk 5 yılı içinde** atıldığını, bireylerin gelecekteki kişilik yapısını oluşturan psikososyal dönemlerden geçtiğini vurgulamakta,
- ✓ Kurama göre davranışlar, cinsellik ve saldırganlık olarak belirlenen **içgüdüsel dürtülerle(İd)**, **sosyal engeller arasındaki** çatışmadan kaynaklanır,
- ✓ **Sosyal kurallarla(Süperego)** bastırılan dürtüler ileride rüyalar, dil sürçmeleri ya da ruhsal hastalık belirtileri olarak ortaya çıkmakta, **Freud** ve **Brever**, **histerik hastaların tedavisi sırasında**, **unutulmuş bazı anılarını** anlatarak rahatladıklarını, bazı yakınmalarının kaybolduğunu gözlemiş,
- ✓ Ana-baba **tutumları** çocuğun gelecekteki **kişiliğini** önemli ölçüde etkiler,
- ✓ Ruhsal aygıt yapısı ve bilinç altı işlevlerle ilgili, ruhsal aygıtın tanımlanması yapılmış,

PSIKANALİTİK KURAMA GÖRE

I.TOPOGRAFİK(BÖLMESEL) HİPOTEZ

○ BİLİNÇLİLİK

- Gerçeklik ilkesini gözeten ve mantıksal düşüncenin egemen olduğu bölme,
- Duygu, düşünce ve anılarda neden-sonuç bağlantılarının gerçeğe uygun olarak kurulması(Aristo Mantığı),
- Kişinin düşüncesindekilerle, dış dünyada gerçekleri birbirinden ayırd edebilmesi,
- Çocukluğun ilk dönemlerindeki ilkel ve gerçeği tanımayan düşünce biçiminden, zamanla öğrenmeyle mantıksal düşünce gelişir,
- Düşünceleri belli sansür ve mantıksal bütünlük içinde açığa vurur,

○ BİLİNÇ ÖNCESİ

- Bilinçten silinmiş gibi görülen ve çeşitli uyaranlarla ya da çağrışımlarla yeniden bilince getirilebilen, anı, duygu, düşünce ve dürtüler,
- “**Dilimizin ucunda**” diye tanımlanan bazı unutkanlıklar bilinç öncesi özellik taşır,

○ BİLİNÇ DIŞI (BİLİNÇALTI)

- Bireyin iradesiyle ve çabasıyla bilince çağrılmayan, kimi özel yöntemlerle getirilebilen ruhsal bölme,
- Her türlü bilinçli gözükten davranışın bilinç dışı bir motivasyonu bulunur,
- İnsan davranışlarının daha iyi anlaşılması ,bu davranışların altında yatan dürtü ve isteklerin anlaşılması ile olanaklıdır,
- Psikanaliz, bilinçdışının derinliklerini inceler, ruhsal yaşantının karanlık yanlarını aydınlatmaya çalışır,

PSİKANALİTİK KURAMA GÖRE II.YAPISAL(STRÜKTÜREL) HİPOTEZ

- İD (ALTBENLİK)
- EGO (BENLİK)
- SÜPEREGO (ÜSTBENLİK)

- **İD**
- Freud'a göre, insan eğilimleri ve sevgi güdülerinin toplandığı yer.
- Kişi **kendi haline bırakılsa veya hür olsaydı**, kendisinin tüm güdülerini tatmin edecek davranışlarda bulunacaktı. Burada bireyin hiçbir baskı ve etki altına alınmamış istek ve arzuları kısaca **biyolojik eğilimlerinin oluşturduğu** doğası vardır.
- **SÜPEREGO**
- İnsanın en asil düşüncelerini, **büyüklerinden öğretmenlerinden kısaca yaşadığı ve ilişki de bulunduğu kültürel ortamdan kazandığı** iyi özellikleri içerir.
- Diğer bir ifade ile toplumun ahlaki standartlarının temsilcisidir.
- Birey günlük yaşantısında sürekli bir zihinsel çekişme içinde kalamayacağına göre bir **dengeleyici olguya gereksinim** vardır. Freud'a göre bu **'EGO'** dur. Ego id in engelleyicisi ve kısıtlayıcısıdır.

PSİKANALİTİK KURAMA GÖRE

II.YAPISAL(STRÜKTÜREL) HİPOTEZ

○ İD(ALT BENLİK/İLKE BENLİK);

- ✓ Kalıtımla geçen, **doğuştan olan her şeyi** içerir,
- ✓ **Bilinç dışılık sözkonusu**, ruhsal aygıtın ilk ve en temel güç kaynağı,
- ✓ Bilinç dışı istek ve dürtüler “**HAZ İLKESİ**”ne göre doyum arar,
- ✓ Dürtünün tek amacı **doyumdur, hazdır** ve id dürtülerin bulunduğu dizgedir,
- ✓ Dürtüler doyum ararken, **çevresel koşulların uygun olup olmadığı önemsenmeyebilir**,
- ✓ Cinsellik ve saldırganlıkla ilgili dürtülerin enerjileri bulunur,
- ✓ Uykuda **id, egoya daha fazla hakimdir**, dürtülerin derecesi yüksektir.

○ EGO(BENLİK);

- ✓ Temel işlevi **uyum**, ruhsal aygıtın **düzenleyici** ve **uyum sağlayıcı** parçası,
- ✓ **İdden gelen dürtü ve isteklerle, çevre ve süperego dan gelen engel uyaranları arasında uyum sağlar**,
- ✓ Doğuşta ve çocukluğun ilk yıllarında id davranışlara daha çok egemenken, daha sonraki yıllarda **dürtü ve gereksinimleri erteleyebilme, bekletebilme gücünü** kazanır,
- ✓ Egonun dürtüleri, süperego ve çevre engellerine göre erteleme ve bekletebilme gücüne “**ENGELLENMEYE DAYANMA GÜCÜ** ya da **ENGELLENME EŞİĞİ**” denir,

○ SÜPEREGO(ÜST BENLİK);

PSİKANALİTİK KURAMA GÖRE

II.YAPISAL(STRÜKTÜREL) HİPOTEZ

- SÜPEREGO(ÜST BENLİK)
- ✓ Daha çok **ana-baba, çevre ve toplumsal değer yargılarını içeren**, ego'dan ayrılmış parçası,
- ✓ **Çocuk büyüdükçe ana-baba ve çevreden gelen iyi-kötü, doğru-yanlış gibi değerleri benimser, yasakları öğrenir,**
- ✓ Vicdansal süperegonun öncüleridir,
- ✓ **KORKU ve UTANÇ DUYGULARI**
- ✓ Süperegonun **somut göstergesi SUÇLULUK DUYGUSU'dur, suçluluk** duygusunun **derinliği ve ağırlığı**, süperegonun gücünü yansıtabilir,
- ✓ Kimi bireylerde süperego son derece katı ve acımasızdır. Benlik, böyle katı baskı altında ezilir. Böyle bir süperego gelişimi birçok ruhsal hastalığa yol açabilir.
- ✓ **İyi gelişmemiş süperego toplumsal uyumsuzluğa neden olabilir,**
- ✓ Süperegonun gelişimiyle ilgili ilk adım, kan bağı bulunan kişilere cinsel yasağı getiren (ödipal) oedipal çatışmanın çözümlenmesidir,

BİLİNÇ ALTI İNCELEME ÖZEL YÖNTEMLERİ

- **SERBEST ÇAĞRIŞIM:** Bireyden aklına gelen her türlü düşünceyi, **olduğu gibi sansürsüz söylemesi istenir**. Normalde düşünceler sansürden geçirilerek, bir mantıksal bütünlük içinde söylenir,
- **RÜYA YORUMLAMASI:** Uyku sırasında bilincin direnç ve sansürü azalır, eğilim ve dürtüler, kimi kez yalın, kimi kez de üstü örtülü simgelerle yaşanır. **Rüyalar gerçeğin, yer, biçim ve kılık değiştirmiş, pek çok anlamı yoğunlaştırılmış ve simgeleştirilmiş görüntüleridir.**
- **HİPNOZ:** Bireye **telkin yapılarak, telkinin davranış üzerindeki etkisi gözlemlenir**. Birey telkini anımsamaz, telkinin davranışa etkisi gözlemlenir,
- **DİL SÜRÇMELERİ:** **Yanlışlıkla söylenen sözler**, kimi kez farkında olmadan yapılan bir hareket, **bilinç dışı eğilimleri gösterebilir**,
- **NARKOANALİZ:** **Narkotik ya da anestezi maddelerle bilinçlilikteki direnç ve süzgeç kırılarak, bilinç altındaki düşünceler ortaya çıkabilir**,
- **NESNEL (PROJEKTİF) TESTLER:** Özgül olmayan uyarıların, bireyden özgül hale getirmesi istenir. Netlik taşımayan uyarıların yorumlanması, bilinçaltı eğilimleri ile olur. **RORSCHACH (Mürekkep lekeleri) TESTİ** ,
- **TAKİSTOSKOP:** Bir görüntüyü, **projektörle 1/100 hızla yansıtır, bireye izlettikten sonra gördüklerini anlatması istenir ve yorumlanır**. Belli belirsiz görülenlerin yorumlanmasında **bilinçaltı eğilimler bulunmaktadır**.

RUHSAL/PSIKOSEKSÜEL GELİŞİM DÖNEMLERİ (SIGMUND FREUD)

1. Oral-Bebeklik Dönemi(0-12 Ay),
2. Anal-Oyun Çağı Dönemi(2-3 Yaş),
3. Fallik-Okul Öncesi Dönemi(4-6-7Yaş),
4. Latans-Okul-Durgunluk Dönemi(8-10 Yaş),
5. Adölesan-Ergenlik-Delikanlılık Dönemi(11-19 Yaş),

1. ORAL DÖNEMİ (BEBEKLİK) (0-12 AY)

- 1. Erken evre (0-6 Ay); Ağız, dudak, dil ve emme işlevi baskın,
- 2. Geç evre (6-12 Ay); Erken evreye ek diş işlevleri, ısırma ve çiğneme baskın,

TEMEL GÜVEN DUYGUSU kazanılmaya başlanır,

- **Emme** işlevi beslenme yanında ruhsal doyum sağlar,
- Emme, **anne kucağında** daha fazla doyum verir,
- **TEN TEMASI**; bebeğe dokunma, emzirme sırasında okşama, uyuturken pırpırlama, kucağa alma, ayakta sallama, sırta ve öne bağlama önemli uygulamalardır
- **GÖZ TEMASI**; Bebek ilk ay otistikdir (içe dönük) göz teması yoktur. Bir ay sonra başlar. Göz temasının ruhsal doyuma ve temel güven duygusuna katkısı büyüktür. Bir buçuk iki aydan sonra bebekte göz teması yoksa **BEBEKLİK OTİZMİN** önemli erken bulgusudur.
- **ANNE İLE TEKE TEK İLİŞKİ (süreklilik süreci), YABANCI FOBİSİ ve AYRILIK ANKSİYETESİ**'ni önler.
- Annenin **AYNALIK YANSITMASI (AYNALAMA)** rolü önemli. Bebeğin **OLUMLU KENDİLİK ALGISINI** geliştirir. Bu nedenle anne bebeğin gözüne hüznü ve çatık kaşla bakmamalıdır. Güler yüzlü sevecen olmalıdır.

ORAL DÖNEMİ (BEBEKLİK) (0-12 AY)

- **Ritmik sesler (NİNİNİ)** ruhsal doyuma katkı verir. Ninnide annenin sevecenliği ve sözel uyaranı vardır,
- Bebek odasında ve yatak çevresindeki renkli obje uyaranları zihinsel gelişimi etkiler,
- **Anne memesi** çok önemlidir. Doğumdan 5-30 dakika içinde bebek memeye tutulmalıdır. Ağırlık artımı normalse, 4-6 aya kadar **anne sütü** tek başına yeterli,
- Emmenin engellenmesi ya da emme yoksunluğu halinde, **bebekte sallanma, kulak memesiyle oynama ve çocukluk mastürbasyonu** görülebilir,
- Uygun ek gıdalara ,çiğneme işlevi kazanımıyla birlikte (5-6 aylar) geçilmeli,
- Meme, biberon, emzik **baskılı** ve **korkutucu** yöntemlerle bıraktırılmamalı, emme araları seyrekleştirilirken, oral uğraş seçenekleri yerine konmalı,
- Bu dönemini uygun geçirmeyenlerde kötümser, **karamsar, aç gözlü, aşırı bağı, çok konuşma** kişilik özelliği gelişebilir,
- Parmak emme, tırnak yeme, sigara, alkol ve uyuşturucu bağımlılığına yatkınlık, aşırı yeme, şişmanlık, hipokondri, anoreksiya nervoza, bulimiya nervoza ve şizofreniye eğilim kazanılmasında, bu dönemdeki

2.ANAL DÖNEM (OYUN ÇAĞI) (2-3 YAŞ)

- Anal işlevlerinden haz duyma ön planda,
- Önceleri, içerideki dışkının boşaltılmasında duyulan haz, sonraları dışkının içeride tutulmasıyla alınan hazza dönüşebilir,
- Çocuk, dışkısını vücudunun öz malı olarak görür,hatta obje olarak dışkıyı, dışkılama anını sevdikleriyle, özellikle **annesiyile paylaşmak**, ona haz verir,
- Kreş ortamını sevmeyen çocuklar kakasını ve dışkılamayı eve saklar,annesiyile paylaşma eğilimi nedeniyle **kabızlık,hemoroid** gelişebilir,
- Dışkıyla oynamaktan duyulan haz, zamanla hamur, çamur, kum, çakıl, sonunda parayla uğraşmaya dönüşebilir, patolojik olarak para, eşya biriktirmeye ve **cimriliğe** yatkınlık gelişebilir,
- Bu dönemin sağlıksız geçirilmesi, **kişiliği, cinsel kimliği, farklı cinsel kimliğe eğilimi** etkiler,
- Bu dönemde dışkılama,kirletme arzusunun bastırılması; **mizofobi (kirlenme korkusu, aşırı temizlik), pislik-temizlik, sevgi-nefret gibi ikili duygu (ambivalans) ve obsesif nevroz** gelişebilir,
- Bu dönemdeki anal hazza **saplantı** , ya da stres ve sıkıntılı durumlarda **regresyon(geri dönüşüm)** gelişebilir,**eşcinselliğe** yatkınlık görülebilir,

ANAL DÖNEM (OYUN ÇAĞI) (2-3 YAŞ)

- Anal dönem fiksasyonu(saplantı) ya da regresyonu(gerileme) önlemeye yönelik öneriler;
- Uygun yaşta (2-4 yaş), uygun tuvalet eğitimi,
- Kabızlık sorunu olan çocuklar doktora götürülmeli, kreş öğretmeni ve bakıcısıyla işbirliği yapılmalı,
- Anal temizlik baskılı tutumla(mizofobik anne) yapılmamalı, erkek çocuğun anal temizliği, erkek yetişkinlerce yapılmalı (Anüsün içini parmağına dolayıp ıslak mendille silen anne örneği).
- Anal maniplasyonu gerektiren, bağırsak parazitleri, anal mantar, kabızlık ve hemoroid durumunda doktora götürülmeli, kronikleşmesi önlenmeli,
- Zorunluluk bulunmaması halinde ateş, rektumdan ölçülmemeli, fitil (suppozitivar) kullanılmamalı,

3.FALLIK DÖNEM (OKUL ÖNCESİ) (3-6 YAŞ)

- Çocukların cinselliğe, cinsel özelliklerine ve organlarına düşkünlükleri artar,
- **ELEKTRA KOMPLEKSİ**; Kız çocukları babaya düşkün,
- **ODİPUS KOMPLEKSİ**; Erkek çocukların anneye düşkünlüğü, çocukların, karşı cinse ilk eğilimi,
- **KASTRASYON DUYGUSU**; Erkek çocukların cinsel organının kesileceği duygusu, kız arkadaşının cinsel organını gören erkek çocuğu, onun kesilmiş olduğunu bilinçsiz de olsa düşünebilir,yetişkinlerin “**pipini keserim**” sözü ve “**sünnetle korkutma**”,**3-7 yaşlar arasında sünnet** bu duyguyu pekiştirebilir(İmpotans sorunu yaşayan birinin temelinde 4 yaşında testis travması geçirmesi örneği).
- Olanaklıysa çocuklar bu dönemden önce ya da sonra **SÜNNET** edilmeli, **FİMOZİS** (sünnet derisi ucunun darlığı) varsa olabildiğince erken aylarda sünnet edilmeli,

4.LATANS DÖNEM (OKUL ÇAĞI-DURGUNLUK) (7-10 YAŞ)

- **Cinsel konulara ilgi azalmış,**
- **Organların gelişim hızına göre cinsel organlardaki gelişme daha yavaştır,**
- **Çocuk okula başlamış, İLETİŞİM ve TOPLUMSALLAŞMA sürecinin hızı artmıştır, Öğretmene BAĞIMLILIK geliştirme ve onu MODEL ALMA eğilimi yüksektir,**
- **Kendi cinsiyetinden olan arkadaşlarıyla daha geçimli,(Kız-kıza;Erkek erkeğe oynama eğilimi),**
- **Sağlık alışkanlıkları edindirme için uygun,**

5. ADÖLESAN DÖNEMİ (DELİKANLILIK) (10-19 YAŞ)

- **Hızlı fiziksel büyüme, cinsel gelişme ve psiko-sosyal gelişme** kapsamında çok hızlı değişiklikler,
- Kızlar, bu döneme erkeklerden daha önce girer,
- Hızlı büyüme nedeniyle bacaklarda dizkapağı üzerinde ve altındaki uzun kemiklerin hızlı büyümesine bağlı olarak **UZAMA AGRILARI** başlar, **EKLEM ROMATİZMASI** ile karışabilir,
- Uzama ağrıları **ovma** ve **masajla** rahatlar, Eklem romatizmasında ,ovma ve masajla rahatlamaz, **şiddetli ağrı** olur,
- Hormonal değişiklikler nedeniyle her iki cinsiyette yüzde ve sırtta **AKNE VULGARIS (sivilce)**'ler, erkeklerdeki **JİNEKOMASTİ (Memelerin büyümesi ve ağrması)** **OLUMSUZ BEDEN ALGISI'**na yol açabilir.
- Erkeklerdeki **İLK EJAKÜLASYON (Boşalma)**, kızlarda **İLK MENARJ (Adet kanaması)** bilgilendirilmemiş çocuklarda **ANKSİYETE** ve **PANİK nedeni** olabilir.

5.ADÖLESAN DÖNEMİ (DELİKANLILIK) (10-19 YAŞ)

- Ergenlik dönemine girildiği yıllarda çocuklarda, **ders başarısında düşme, kavgacı ve aşırı tepkiler, dağınıklık,** hızla uzayan el, kol ve bacaklarına uyumsuzluk nedeniyle **sakarlık,(NORMAL-DESTEK),**
- **Karşı cinsiyete ilgi artması,** beğenilme duyguları ve çabaları var, (Makyaj yapma, sakal traşı olma),
- **Kendini kanıtlama çabaları** (Sigara, alkol içme, araba kullanma hevesi),
- **Olumsuz beden algısı,** olumlu hale getirmek için **ayna karşısında fazla zaman geçirme,**
- Küçük yaşlardaki anne ve babaya olan **bağımlılıkta azalma,** bağımsızlığını kazanma çabaları (otoriteye karşı gelme) ,
- **Toplumsal rollere hazırlanma,** okullar, meslek ve iş sahibi olma yolunda çaba gösterme ve psiko-sosel gelişmeyi sürdürme,

PSİKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ (ERİK H. ERİKSON)

1. Bebeklik(Oral-Duyusal) Dönem(0-18 Ay),
2. Çocukluk(Kas-Anal) Dönem(18 Ay-3 Yaş),
3. Lokomotor-Genital Dönem(3-5 Yaş),
4. Latans(Ergenlik Öncesi) Dönem(6-10),
5. Ergenlik Dönemi(11-19),
6. Gençlik(19-24),
7. Yetişkinlik ve Olgunluk(25-64 Yaş),
8. Yaşlılık Dönemi(65 ve Üstü Yaş),

ERİK H. ERİKSON;

- Klasik psikanalitik kurama **bazı yeni görüşler eklemiş**, zaman zaman bu görüşten ayrılmakla birlikte, bu özde bir ayrılık değil, eklenti biçiminde olup, **bunlar**;
- ✓ Çocukluk dönemlerine ek olarak, **yetişkinlik, olgunluk ve yaşlılık dönemlerini** de eklemiş, gelişmenin **tüm yaşam boyu sürdüğünü vurgulamış**,
- ✓ **İnsan-çevre gelişimine önem vererek kültürel ve toplumsal etkenlere** değinmiştir,

PSIKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ (ERİK H. ERİKSON)

1. Bebeklik(Oral-Duyusal) Dönem(0-18 Ay);

- ✓ Yaşamın ilk yılını kapsar,
- ✓ Bebek verileni **almayı ve başkalarına verebilmeyi** öğrenmeye başlar,
- ✓ Temel güven ve güvensizlik psikososyal krizi yaşanabilir, temel güven duygusu bu dönemde kazanılır, başarısızlığında güvensizlik gelişebilir,
- ✓ **Egemen ortam ailedir, aile üyelerinin uyumlu olması, çocuğun kişiliğini etkiler,**
- ✓ Beklenen olumlu sonuç: Çocuk kendine, anne ve babasına, dünya'ya **güven duygusu geliştirir,**

2. Çocukluk/Özerklik(Kas-Anal) Dönemi(18 Ay-3 Yaş);

- ✓ **Özerklik, utanma ve kuşku duygusu** psikososyal krizi(karmaşası) ön plandadır,
- ✓ Egemen ortam ailedir, aile üyelerinin uyumluluğu, çocuğun kişiliğini etkiler, kas kontrolünün gelişmesi ile bebek çevreyi kontrol etme yeteneği artar,
- ✓ **Zamanında ve düzenli bir tuvalet eğitimi, kişiliğin sağlıklı nitelikler taşımalarını sağlar,**
- ✓ Beklenen olumlu sonuç: Çocuk kendine güvenini yitirmeden kendini kontrol edebilme **yeteneği(güven duygusu)** geliştirir, başarısızlığı halinde **utanma ve kuşku(şüphe) duygusunun** temelleri atılır,
- ✓ Bu dönemde tuvalet eğitimi sırasında çocuğa bağırarak, örselemek ve baskıcı davranmak, **utanma, kuşku, hezeyan, aşağılık kompleksi, içe kapanıklık vb.** kişilik özellikleri ortaya çıkabilir,

PSIKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ (ERİK H. ERIKSON)

3. Lokomotor-Genital Dönem(3-6 Yaş);

- ✓ Girişkenlik ve suçluluk psikososyal krizi yaşanabilir,
- ✓ Çocuk giriştiği etkinliklerde **amacı ve yönelim kazanmayı** öğrenir, başarısızlık suçluluk duygusunun gelişmesine yol açar,
- ✓ **Cinsiyetler arasındaki ayrımlar kavranmaya** başlanır,
- ✓ **Egemen ortam ailedir**, aile üyelerinin uyumlu olması, çocuğun kişiliğini etkiler,
- ✓ Beklenen olumlu sonuç: Çocuk etkinliklerde amaç ve yönelim kazanmayı öğrenir,

4. Latans(Ergenlik Öncesi) Dönem(6-10);

- ✓ Çalışma, başarı kazanma etkinlikleri görülür, başarısızlık aşağılık duygusu geliştirebilir,
- ✓ **Egemen ortam, aile yanında okul, çevre ve komşulardır**,
- ✓ Çocuk, başarı ve yeterlilik duyguları kazanır,

PSIKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ (ERİK H. ERİKSON)

5.Ergenlik Dönemi(11-19);

- ✓ Özdeşim kurma ve rol karmaşası psikososyal krizi hakimdir,
- ✓ Çocuk bedeninden yetişkin bedenine dönüşüm, çocuk rolünden erişkin rolünü benimseme ve çatışma süreci yaşanır,
- ✓ Toplumsal rollerde ve beklentilerde de değişiklikler nedeniyle bireyin karşılaştığı sorunlar büyür,
- ✓ Her dönemde değişen geçici kimlikten, sürekli kimlik edinmeye doğru gelişme görülür,
- ✓ Önceki dönemlere ilişkin özdeşimler, yeni bir sentez ile yeterli bir kimlik ortaya çıkarabilecek biçimde olmalıdır,
- ✓ Bağımsız ve yeterli bir kişilik geliştiremediğinde, aykırı örgütlerin(bir çetenin kimliğini benimseme, mafya ve ideolojilerin arkasından gitme) eğilimleri görülebilir,
- ✓ Bu dönemde egemen ortam, arkadaş ve akran grupları, yakın çevredir,
- ✓ Beklenen olumlu sonuç: Birey özdeşim(identity) yoluyla tutarlı benlik kazanır,
- ✓ Birey uygun özdeşimlerle kimliğini bulamazsa, rol karmaşası içinde bocalar,

PSIKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ (ERİK H. ERİKSON)

6.Gençlik(19-24 Yaş);

- ✓ Yakınlık ve yalnızlık psikososyal krizi egemen olabilir,
- ✓ Arkadaşlık kurma, sevgi ilişkileri ve cinsel yönelimler önemli özelliğidir,
- ✓ Sevgi ve cinsellik bu dönemde ergenlik döneminden farklı olarak gerçekçi temellere oturur,
- ✓ İş yaşamı, yakın dostluklar kurma ve evlilik gibi önemli sorunlar yer alır,
- ✓ Bu dönemdeki başarısızlıklar, bireyin yalnızlık duygusu geliştirmesine neden olabilir,

7.Yetişkinlik ve Olgunluk(25-64 Yaş);

- ✓ Neslin devamı, üreticilik ve durulma özellikleri hakimdir,
- ✓ Yeni kuşaklar dünya'ya getirmek, onlara bağlanabilmek, zamanı gelince onlara bağımsızlıklarını verebilmek,
- ✓ İş ve meslek sahibi olarak üretimde bulunmak önemli, başarısızlığında durgunluk ortaya çıkar,

8.Yaşlılık Dönemi(65 ve Üstü Yaş);

- ✓ Ego bütünlüğü ve ümitsizlik önemli özelliğidir,
- ✓ Yaşamı mutlulukla dolu, başarılı bir kişi için bu dönem sorunlu olmayabilir, daha önce kazanılan deneyimler, ego bütünlüğü oluşturmak için yeniden sentez edilerek mutlu olunur, başarısızlık halinde ölüm korkusu ve kaygılar görülür,

BİLİŞSEL GELİŞİM DÖNEMLERİ (JEAN PIAGET)

1. Duyusal-Motor Dönem(0-2 Yaş),
2. İşlem Öncesi(Sembolik Düşünce) Dönem(18 Ay-3 Yaş),
3. İşlem Öncesi(Sezgisel Düşünce) Dönem(3-7 Yaş),
4. Somut İşlemsel Dönem(7-11 Yaş),
5. Formel İşlemsel Dönem(12-18 Yaş),

JEAN PIAGET;

- ✓ Gelişim psikolojisine önemli katkıları olmuştur,
- ✓ Çocuğun bilişsel(zihinsel) gelişimini, **değişik yaşlarda düşünce biçiminde ortaya çıkan değişikliklere göre sistematik bir biçimde** incelemiştir,
- ✓ Çocukların kendilerine özgü bir dünya algıları ve görüşü olduğunu, **onları yetişkin değil, çocuk görmek gerektiğini vurgulamış**, çocuk özelliği göz önünde bulundurularak **öğretme gerekliliğine** dikkat çekmiş,
- ✓ Çocukların kavramsal yeteneklerinde görülen değişikliklerin sırası saptanmıştır,
- ✓ Değişik yaş gruplarındaki çocukların, olgunlaşma hızına ve özel yaşantılarına dayalı olarak zihinsel yeteneklerinde değişme ve yeni gelişme görülebilir,
- ✓ Gelişmelerinin her döneminde, **o dönemdeki yeteneklerinin sağladığı ölçüde dünya algısı ve görüşü değişebilir**,

BİLİŞSEL GELİŞİM DÖNEMLERİ (JEAN PIAGET)

1.Duyusal-Motor Dönem(0-2 Yaş);

- ✓ Bir iki yıl içerisinde bu dönemde **bebek zihinsel etkinliklerini** aramaya başlar,
- ✓ Duyularla motor davranışlar arasındaki ilişkiyi kavrarlar,
- ✓ Zamanla **nedен sonuç ilişkisi** kavramı gelişir,

2.İşlem Öncesi(Sembolik Düşünce) Dönem(18 Ay-3 Yaş);

- ✓ Çocuğun nesnelere ilişkin **semboller geliştirdiği** dönemdir,
- ✓ **Ben merkezci düşünce hakimdir**, “Niçin kar yağıyor?” sorusuna, “Çocuklar oynasın diye!” yanıtını verebilir,

3.İşlem Öncesi(Sezgisel Düşünce) Dönem(3-7 Yaş);

- ✓ Çocuk **sınıflandırma yapma yeteneği gelişmeye** başlar, sınıflar arasında ilişkileri görebilir, ancak bunlar sezgi düzeyindedir,
- ✓ Mantıksal düşünme işlemi, bu dönemde gelişmemiş olabilir,
- ✓ Çocuklar nesnelere görünüşünün etkisi altında kalırlar(1 kg. pamuk-demir),
- ✓ Henüz korunum algısı için zihinsel kavrama süreci işleminden yoksundur
- ✓ (Kurunum: nesnenin şekli değişmesi ve bir mekana değişik şekillerde yerleştirilmesi halinde, miktar, ağırlık ve hacminde değişiklik olmayacağı ilkesi),
- ✓ **Sayı kavramı vardır, ancak önce karışık sonra sıralı sayabilir,**

BİLİŞSEL GELİŞİM DÖNEMLERİ (JEAN PIAGET)

4.Somut İşlemsel Dönem(7-11 Yaş);

- ✓ Çocukta mantıksal düşünce başlar, ancak somut düşünce egemendir,
- ✓ Soyut düşünce henüz tam gelişmemiştir,
- ✓ Yeterli olmamakla birlikte **düşünce, yavaş yavaş somuttan soyuta dönüşmeye başlar,**

5.Formel İşlemsel Dönem(12-18 Yaş);

- ✓ Düşünmenin yetişkin düzeyine eriştiği dönemdir, **analiz sentez yapma yeteneğinin iyice gelişmiş olduğu düşünülür,**
- ✓ Gençler hipotezler kurup,bu hipotezleri sınımadan geçirir ve soyut kavramları kullanarak bir durumdan diğer duruma geçebilirler,
- ✓ Mantıksal düşüncenin altında yatan temel ilkelere sahiptir, ancak yine de öğrenmelerle artan bilgileri, bu yeteneklerini geliştirir,

CİNSEL GELİŞME VE CİNSEL KİMLİK

- **Cinsel Gelişme;** Geçirilen dönemlere uygun olarak, cinsel organlarda büyüme, biyolojik ve psikolojik olarak cinsel aktivitede bulunabilme yeterliliğine ulaşma,
- **Cinsel Kimlik;** Cinselliğin yaşanacağı, bireyin biyolojik cinsiyetine uygun yönelim kazanılması ve bunun benimsenmesi,
  - ✓ Bu yönelim karşı cinse olabileceği gibi, kendi cinsine de olabilir, bazen her iki cinse yönelmiş farklı cinsel kimlikler de olasıdır,
  - ✓ İki-üç yaşlarında başlayan **cinsel farkındalık**, cinselliğini fark etme ve benimseme, sonraki yıllarda sürerek, ergenlik döneminin sonunda cinsel kimlik oturur,
  - ✓ **Cinsel Kimlik/Farklı Cinsel Kimlik/Cinsel Yönelim;**
    - ❖ Heteroseksüellik (Yalnızca karşı cinse yönelim),
    - ❖ Homoseksüellik(Yalnızca kendi cinsine yönelim),
    - ❖ Biseksüalite(Hem kendi, hem de karşı cinse yönelim),

CİNSEL KİMLİK VE KAVRAMLAR

- **Cinsel Kimlik(Sexual Identity);** Bireyin biyolojik cinsiyetine uygun olarak kazanılmış cinsel özelliklerini yansıtır,
  - ❖ Biyolojik Cinsel Kimlik,
  - ❖ Toplumsal Cinsiyet(Gender Identity),
  - ❖ Cinsiyet Rolu(Gender Role),
  - ❖ Cinsel Yönelim(Seksüel Orientation),
  - ❖ Farklı Cinsel Kimlik(Different Seksüel Identity),
  - ❖ Cinsel Tercih(Seksüel Prefering),(Kullanılması pek önerilmemektedir).

1.Biyolojik Cinsel Kimlik,

- ✓ Cinsiyet kromozomları(XX, XY),
- ✓ Cinsiyet hormonları(Testesteron, Östrojen/Progesteron),
- ✓ Dış ve iç cinsel organlar, üreme hücrelerinin geliştiği dokular,
- ✓ İkincil cinsiyet özellikleri(Erkeklerde; sakal, bıyık, erkek sesi/Kadınlarda;Meme gelişimi, oval kalça, kadın sesi vb),

CİNSEL KİMLİK VE KAVRAMLAR

2.Toplumsal Cinsiyet(Gender Identity);

- ✓ Kişinin kendini kadın ya da erkek olarak algılaması, benimsemesi,
- ✓ Toplumun bireyden beklediği cinsiyet rolü,
- ✓ Kadınlığa ya da erkeklığe ilişkin davranışın psikolojik yönü,

o Cinsiyet Rolü(Gender Role);

- ✓ Toplumsal cinsiyetin bir parçası,
- ✓ Bireyin kendisini oğlan çocuk(erkek), ya da kız çocuk(kadın) konumunda göstermek için yaptığı ve söylediği şeylerin tümü,

CİNSEL KİMLİK VE KAVRAMLAR

- 3.Cinsel Yönelim(Seksüel Orientation);** Bireyin cinsel dürtülerinin bir cinsiyete yönelmesi,
- ✓ **Heteroseksüellik(Erkeğin kadına; kadının erkeğe);** Bireyin karşı cinse yönelmesi,
  - ✓ **Homoseksüellik/Eşcinsellik(Erkeğin erkeğe; kadının kadına);** Bireyin kendi cinsiyetine yönelmesi,
  - ✓ **Biseksüellik(Erkeğin erkek ya da kadına; kadının kadın ya da erkeğe);** Bireyin hem kendi cinsine, hem de karşı cinse yönelebilmesi,
- 4.Farklı Cinsel Kimlik(Different Seksüel Identity);**
- ✓ Homoseksüellik/Eşcinsellik(Erkeğin erkeğe; kadının kadına),
  - ✓ Biseksüellik(Erkeğin erkek ya da kadına; kadının kadın ya da erkeğe),
- 5.Cinsel Tercih(Seksüel Prefering);** Kullanılması önerilmemekte,
- 6.Transseksüel;** Erkeğin aşırı derecede karşı cinsin özelliklerine sahip olma arzusu, bir kısmı ameliyetle cinsiyet değiştirebilir.
- 7.Travesti;** Bir erkeğin kadın kıyafeti giymekten hoşlanması,

CİNSEL KİMLİK GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETMENLER

- ✓ Cinsiyet beklentisi,
- ✓ Kendine güven duygusu sorunu(Güven duygusu oral dönemde başlıyor-Temel Güven Duygusu),
- ✓ Anal dönem fiksasyonu(Keşfedilmiş anal hazzı takıntılı biçimde sürdürme),
- ✓ Özdeşleşme sorunu(Fallik Dönem-Silik Baba Sorunu),
- ✓ Cinsel organa olumsuz algı-reddetme, kastrasyon(Fallik Dönem),
- ✓ Latans dönemde kendi cinsine yönelme-Cinsel ilişki denemeleri,
- ✓ Normal özdeşleşme(Kızın anneyi, erkeğin babayı model alması-Ergenlik Dönemi),
- ✓ Cinsel dürtü kontrolsüzlüğü, ergenlikte deneyim,
- ✓ Cinsel taciz-tecavüz, ve bunu içselleştirme ve duygusal sömürü,
- ✓ Genetik yatkınlık,
- ✓ Koşullar;
- ❖ Aynı yatakta yatma,
- ❖ Okul, tek cinsiyette öğrenim,

CİNSEL KİMLİK GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETMENLER

- ✓ **Cinsiyet beklentisi**, kız beklerken erkek, erkek beklerken kız doğması ve ailenin özlemini giderme eğilimi nedeniyle biyolojik cinsiyetinden farklı davranma,
- ✓ Güven/güvensizlik duygusu, **oral dönemden** başlar,
- ✓ **Anal dönemdeki** anal hazzın devamına neden olan **anal manipulasyonlar, anal dönem fiksasyonu**,
- ✓ **Fallik dönemde başlayan**, ödipal ve elektra komplekslerin sağlıklı geçirilememesi, ergenlik döneminde erkek çocuğunun baba ile, kız çocuğunun anne ile özdeşleşememesi ve kendi cinsiyetine yönelmesi,
- ✓ Kendi **cinsel organına olumsuz algı** geliştirme, **kastrasyon**, hoşnutsuzluk ve **reddetme** nedeniyle kendi cinsiyetine yönelme,
- ✓ **Latans dönemde** kendi cinsiyetine olan sempati nedeniyle **kendi cinsiyetinden arkadaşıyla ilişki denemeleri**,

CİNSEL KİMLİK GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETMENLER

- ✓ **Normal özdeşleşme** (Kızın anneyi, erkeğin babayı model alması-**Ergenlik Dönemi**),
- ✓ **Cinsel dürtü kontrolsüzlüğü**, cinsel dürtülerin yoğun olduğu **ergenlik ve sonraki dönemlerde** aynı cinsiyetten bireyler arasında **sevişme ve ilişki denemesi**,
- ✓ Herhangi bir dönemde **cinsel taciz ve duygusal sömürü**,
- ✓ Aynı cinsiyetten bireylerin koşullar nedeniyle **aynı yatakta yatmaları** (Ev, yatılı okul ve kışla vb.),
- ✓ **Tek cinsiyete eğitim veren okul koşulları**; kız-erkek karma eğitimi, karşı cinsiyete daha uygun duygusal gelişime olanak sağlar.
- ✓ **Genetik yatkınlık ve hormonal denge**;
  - ❖ RNA ile bilgi aktarımı,
  - ❖ **Hipotalamus hücre çekirdekleri**(Gebelikte **östrojenin etkisiyle**);
    - Küçük; Homoseksüel,
    - Büyük; Heteroseksüel,
  - **Beyin Cinselliği (Bilimselliği kesin olmamakla birlikte)**:

	Erkek	Dişi
İşaret par.	Kısa	Eşit
Yüzük par.	Uzun	Eşit

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Psikanalitik kuram ve topografik hipotez kapsamında ruhsal aygıt kaç bölmeden oluşur?Adlarını yazıp kısaca açıklayınız.
2. Bilinç altı özel inceleme yöntemlerinin adlarını yazınız.Rorsçarç testini kısaca açıklayınız.
3. Psikanalitik kuram ve yapısal hipoteze göre ruhsal aygıt yapısı kaç bölmeden oluşur?Adlarını yazınız ve kısaca açıklayınız.
4. Süperego'yu tanımlayınız ve bildiklerinizi yazınız.
5. Psikoseksüel(psikososyal) dönemlerin adlarını ve geçirildiği yaşları,sırasıyla yazınız.
6. Temel Güven Duygusu'nun kazanılmaya başlandığı psikoseksüel dönemin adını yazınız, Temel Güven Duygusu'nun kazanılmasını etkileyen etmenleri maddeler halinde yazınız.
7. Emmenin engellenmesi ya da emme doyumundan yoksun bebekte-çocukta ortaya çıkabilecek davranışlar nelerdir?Adlarını yazınız.
8. Parmak emme,tırnak yeme,sigara-alkol-madde bağımlılığı,hangi psikoseksüel döneme takıntı ya da gerileme olduğunu düşündürür?
9. Anal dönemin belli başlı özelliklerini yazınız.
10. Anal dönemde çocuğun dışkılama-kirletme davranışına aşırı baskı uygulanması halinde,çocukta ne tür psikolojik sorunların ortaya çıkmasına ne den olabilir?
11. Anal dönem fiksasyonu ya da regresyonunu önlemek için anne ve babalara neler önerilebilir?
12. Elektra Kompleksi,Odipus Kompleksi'ni tanımlayınız.Hangi psikoseksüel dönemde görülür?Adını yazınız.
13. Kastrasyon Duygusu'nu tanımlayınız. Bu duyguyu önlemek için ailelere neler önerilebilir?
14. Latans Dönemi tanımlayınız,belli başlı özelliklerini yazınız.
15. Adölesan Dönemi hangi yaşlar arasında geçirilir?Başlıca özellikleri nelerdir?Anlatınız.
16. Cinsel kimlik bulmayı etkileyen etmenleri maddeler halinde yazınız.

KAYNAKLAR

- Güney, Salih.,(2000). **Davranış Bilimleri**, Ankara :Nobel Yayın Dağıtım, 2.bs,
- Özkalp ,Enver (ed).,(1997). **Davranış Bilimlerine Giriş**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No. 173, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No. 75, Eskişehir.
- Gökler, B., (1998) “Çocuk Ruh Sağlığının Gelişimsel Temel Özellikleri” H.Ü.T. F. Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Türk Tabipler Birliği (TTB), Ankara Tabip Odası (ATO). Birinci Basamak Hekimlerinin sürekli Eğitimi, Çocuk Ruh Sağlığı Kursu Ders Notları, (12-13 Mart 1998)
- Sonuvar, B., (1998) “Aile İçi İlişkiler ve Tutumlar” Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı. TTB-ATO Birinci Basamak Hekimlerinin Sürekli Eğitimi. Çocuk Ruh Sağlığı Kursu Ders Notları (12-13 Mart 1998)
- Clark, R. B., (1993) “Pediatriinin Psikososyal Yönleri ve Psikiyatrik Bozukluklar” (Çev: Füsun Çuhadaroğlu), Çocuk Hastalıkları Tanı ve Tedavi. Ankara; Barış Kitabevi. 1. Baskı, 2. Cilt.
- Cebiroğlu, R., (1982) “Çocuk Akıl Sağlığı ve Hastalıkları (Çocuk Psikiyatrisi)” İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Ders Kitapları. İstanbul: Sanal Matbaacılık, Cilt: 17,
- Önder,Ö.R.,(2004) “Ruh Sağlığı”,KPSS-SB Sağlık Bilimleri.Ankara:Selim Kitabevi,2.bs.s.:271-335.
- Önder,Ö.R.,(2004) “Çocuk Ruh Sağlığı”,KPSS-SB Sağlık Bilimleri.Ankara:Selim Kitabevi,2.bs.s.:345-362.